

риэлторської діяльності.

Belik N. O.

Components of psychological preparedness for professional real estate activities at future specialists

The article reveals future real estate agents' social and professional preparedness for real estate activities. The point is that its emergence and development can be considered from different aspects of the professionalization process, namely social, cultural, socially psychological, and psychological ones. There are psychological characteristics of real estate activity, which lead to specific requirements with regard to a specialist. It is mentioned the structure, the content of psychological preparedness for the performance within such activities.

Taking into account the peculiarities of professionally based personality structure, there have been defined the components of psychological preparedness for real estate activity, which has three components – subject and professional, personal, communicative ones.

The article includes the peculiarities of the ratio between professionally based activity structure and a real estate personality structure (a future specialist), which is revealed in terms of qualifications, competence, psychological preparedness for activity.

Structural components and their elements are identified in a holistic system of psychological preparedness, in particular, it is about subject-based professional awareness, focus, motivation, organizational, managerial abilities, social endowment as indicators and the basis of special competencies of real estate specialists.

Keywords: *professional activity of a real estate agent, psychological preparedness for real estate activity, competence of real estate activity.*

Белік Наталія Олексіївна – аспірант Університету сучасних знань кафедри педагогічної та вікової психології, м. Київ.

УДК 37.026 : 378.6 : 316.6

Боярин Л.В., Жигаренко І.Є., Завацька Н.Є., Тоба М.В., Шаповалова В.А.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ В МІЖСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ

В статті проведено аналіз підходів до проблеми соціальної та комунікативної компетентності молоді в міжособистісному спілкуванні. Показано, що соціальна компетентність у науковій літературі досліджується з позицій когнітивного, феноменологічного, інформаційного, поведінкового, гуманістичного, генетичного, соціокультурного, процесуально-діяльнісного,

функціонально-рівневого, синергетичного, акмеологічного, проблемно-орієнтованого, системного, аксіологічного підходів. Роботи зарубіжних фахівців орієнтовані більшою мірою на дослідження ролі компетентності в управлінні соціально-організаційними системами, виходячи з розгляду здібностей, установок, ролі та диспозиції суб'єктів активної життєдіяльності. Визначено, що у вітчизняній психології розглядаються переважно компоненти, критерії, ознаки та функції компетентності. Наголошується, що сучасна система освіти забезпечує розвиток соціальної компетентності в процесі здійснення комунікативної, навчальної та професійної діяльності, засвоєння безпосереднього соціального досвіду, а також у процесі формування прагнення та здатності людини до подальшого професійного й особистісного розвитку.

Ключові слова: *особистість, компетентність, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, міжособистісне спілкування, молодь.*

Постановка проблеми. Соціальна компетентність – це адекватність і здатність людини до дії (Дж. Вайнманн), здатність до адаптації, співпраці і контролю ситуації (М. Паркс), сукупність базових особистісних характеристик, що детермінують ефективність дій (Д. МакКлелланд, Е. Зіглер), здатність використовувати ресурси соціального оточення та особистісні ресурси з метою досягнення добрих результатів у розвитку (Л. Сроуф). Рівень соціальної компетентності відображає певний рівень особистісної і соціальної зрілості людини, яка виявляється водночас у двох вимірах: самоактуалізації та відповідності соціальним очікуванням (Е. Зіглер, Л. Філіпс). Дж. Равен пропонує трактовку компетентності, пов'язуючи її зі своєрідністю індивідуальних інтелектуальних здібностей і розуміє її як спеціальну здібність, необхідну для ефективного виконання конкретних дій у конкретній предметній галузі, що включає в себе вузькі спеціальні знання, предметні навички особливого роду, способи мислення, а також розуміння відповідальності за власні дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжних глосаріях під соціальною компетентністю трактують набуту здатність, що включає в себе соціальні навички інтеракції, тобто відповідні знання, здатність до емпатії й розуміння сценаріїв комунікації між людьми [1; 4; 6; 8; 9]. Найбільш системним і узагальненим визначенням соціальної компетентності є «здатність досягнення соціально значущих цілей в конкретному культурному контексті з використанням припустимих засобів для вирішення завдань розвитку, що стоять на даний момент». Як показує аналіз визначень соціальної компетентності в зарубіжній літературі, здійснений Х. Рубін і Л. Роуз-Креснор, основним змістом їх є поняття ефективності взаємодії.

Як пише К. Коб'єлл, за ступенем складності розрізняють такі типи соціальної компетентності: вираження (здатність висловлюватися, виражати свої знання, думки і бажання); сприймання (здатність слухати, спостерігати за

іншими членами групи, сприймати події і динаміку процесу в групі); відвертість (готовність сприймати стимули, здатність вислуховувати критику і сперечатися з іншими); співпраця (здатність усвідомлювати і сприймати можливості власних дій і відповідальність, вміння розуміти і пристосовуватися до дій інших); формування (здатність адаптуватися, налагоджувати контакти, знаходити своє місце у групі, висловлювати критику відповідно до ситуації, послідовність у навчанні, вміння вести розмову, поводитися адекватно з урахуванням динаміки розвитку групи); ідентифікація (здатність поставити себе на місце іншого і вирішувати конфлікти відповідно до ситуації, підтримувати баланс «близькість і дистанція», усвідомлювати власні можливості та межі) [2; 3].

Розглядаються міжособистісні компетентності: індивідуальні здібності, пов'язані з умінням виражати відчуття і відношення, критичним осмисленням і здатністю до самокритики; соціальні навички, пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, вмінням працювати у групах, брати соціальні та етичні зобов'язання. Вони включають: здатність до критики і самокритики, до роботи в команді, навички міжособистісних стосунків; здатність спілкуватися з фахівцями з інших областей; здатність сприймати різноманітність і міжкультурні відмінності; здатність працювати в міжнародному середовищі; етичні цінності [5; 7].

Мета статті – провести аналіз підходів до вивчення проблеми соціальної та комунікативної компетентності молоді в міжособистісному спілкуванні.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Когнітивний підхід до визначення суті даного поняття трактує соціальну компетентність як знання мови, по суті, зводячи її до лінгвістичної компетентності (Н. Хомський). Із поняттям соціальної компетентності нерозривно пов'язано поняття соціального інтелекту. Соціальний інтелект є когнітивним компонентом комунікативних здібностей особистості та невід'ємною професійно важливою якістю в різних фахах. Основний акцент зроблено на здатності самостійно ухвалювати рішення, які стосуються поведінки в кожній конкретній міжособистісній ситуації, виходячи з попередньої орієнтації, її сприймання та смислової інтерпретації.

У межах феноменологічного підходу (Є. Бондаревська, М. Холодна) компетентність трактується як наслідок особливого типу організації предметно-специфічних знань, що характеризується структурованістю, категоріальністю, узагальненістю, гнучкістю, оперативністю при аналізі різноманітних ситуацій, що забезпечує можливість ухвалення ефективних рішень.

Інформаційний підхід (А. Бандура, І. Семенов) трактує компетентність як відображення процесів переробки інформації, вміння людей усвідомлювати свої можливості вибудови поведінки, що відповідає специфічним задачам або ситуаціям. Найбільш значимим джерелом компетентності є активно засвоєвані знання або дії, а люди, орієнтовані на набуття навичок та успіх, вирізняються почуттям суб'єктності, авторства власного життя.

Представники поведінкового підходу в центр уваги ставили комунікативну поведінку людини. Відповідно компетентність вони розуміють як здатність організму взаємодіяти із середовищем та підтримувати власний статус і розвиток (К. Аргіріс, А. Бохнер та К. Келлі. Когнітивний і поведінковий підходи описують два необхідних компоненти соціальної компетентності: знань соціокультурних правил і норм і знань про те, як ці правила застосовувати в конкретній комунікативній ситуації (Дж. Вайнманн). На думку В. Ромека, соціальна компетентність – результат особливого стилю впевненої поведінки, за якої навички впевненості автоматизовані та дають можливість швидко змінювати стратегію і плани поведінки з урахуванням вузького (особливості соціальної ситуації) та широкого (соціальні норми й умови) контексту.

Гуманістичний підхід до дослідження соціальної компетентності (Д. Фрейберг та К. Роджерс) фокусує увагу на особистісних властивостях та мотиваційних чинниках, що визначають ефективність тієї або іншої діяльності. Компетентність розглядають як динамічну характеристику особистості, яка включає в себе набір когнітивних, соціальних та емоційних навичок, необхідних для успішної адаптації до середовища відповідно до вимог вікового етапу (А. Асмолов, Г. Солдатова). Соціально компетентна людина здатна планувати і контролювати свою поведінку в різних ситуаціях для досягнення цілей (М. Геттінгер). Н. Пезешкіан визначає соціальну компетентність як особливу навичку, вміння знаходити компроміс між самореалізацією та соціальним пристосуванням, вміння досягати максимальної реалізації власних бажань без обмеження прав інших на здійснення їхніх власних бажань.

Генетичний підхід (Е. Еріксон, Л. Петровська, Л. Столяренко) визначає компетентність як результат адаптації при взаємодії людини із зовнішнім світом. Компетентність – це емпатійна властивість особистості та знання про способи орієнтації, вільне володіння засобами спілкування у різноманітних ситуаціях, здатність встановлювати і підтримувати контакти з іншими людьми як систему внутрішніх ресурсів, необхідних для плідної міжособистісної взаємодії.

У межах соціокультурного підходу (Е. Гусинський, Р. Мартенс, Е. Фромм) компетентність визначають як результат процесу соціалізації та впливу культури. Світогляд розглядається як соціально-психологічна компетентність, що дозволяє орієнтуватись у різноманітних ситуаціях, приймати правильні рішення і досягати поставлених цілей. Існують два аспекти компетентності: у широкому розумінні це адекватне співвідношення соціокультурної ніші, в якій вона перебуває та системи культури, яка склалася, а у вузькому – співвідношення ступеня свободи і виду діяльності.

Відповідно до процесуально-діяльнісного підходу (А. Белоусова, Є. Павлотенков) компетентність розглядається як результат діяльності, відображення внутрішніх механізмів спільної діяльності людей у процесі спілкування і взаємодії, результатом якої є їх зміна.

Функціонально-рівневий підхід (Б. Гершунський, А. Ковальов, В. Кричевський, Н. Матяш) трактує компетентність як сукупність розподілено-рівневих пізнавальних процесів. А. Ковальов та Н. Матяш розглядають компетентність через рівні майстерності, при цьому компетентність займає проміжне положення між виконавчістю та досконалістю. Б. Гершунський трактує компетентність як рівень освіченості, причому базисом компетентності є рівень освіти, досвід та індивідуальні здібності людини, її прагнення до неперервної освіти і самовдосконалення, творче ставлення до справи.

У межах синергетичного підходу (Л. Абдулова, Т. Амелченко, В. Андреев, В. Віненко, Т. Каплунович, І. Карицька, Н. Копитова, О. Солодова) компетентність розглядають як умову самоорганізації психічної діяльності. А. Маркова визначає компетентність як сукупність психічних якостей і психічний стан, що дозволяє діяти самостійно та відповідально. Розвиток компетентності описується за допомогою дисипативних структур (утворень вищої складності замість тих, що руйнуються), які наповнюються різноманітними ресурсами.

Феномен компетентності активно вивчається в межах акмеологічного підходу, орієнтованого на міждисциплінарні дослідження, широке трактування явища, що забезпечує розробку складної структурної побудови компетентності, включаючи рефлексивний, аутопсихологічний, конфліктологічний, соціально-перцептивний та інші компоненти. Цей аспект проблеми розкривається у працях К. Абульханової-Славської, Л. Берестової, О. Бодальова, О. Деркача, В. Зазикіна, Є. Клімова, А. Маркової, Т. Марченко, С. Міхєєва, О. Наумової, І. Семенова та ін. На думку О. Наумової, акмеологічні інваріанти особистості обумовлюють оптимальний творчий потенціал і найвищу продуктивність діяльності незалежно від зовнішніх умов та факторів. Серед загальних і специфічних акмеологічних варіантів, що забезпечують просування до вершин соціальної компетентності, можна виділити постійну включеність у процес ухвалення рішень, передбачення, проникливість, особистісні домагання, мотивацію досягнення, саморегуляцію й інші професійно важливі якості та індивідуальні особливості.

Відповідно до проблемно-орієнтованого підходу (Д. Богоявленська, Дж. Вос, Г. Драйден, О. Наумова, О. Пометун, Дж. Равен, О. Савченко) компетентність визначається як рівень успішності розв'язання проблемних ситуацій, які виникають у діяльності, що передбачає єдність орієнтувальних і виконавчих компонентів, специфіку контуру усвідомленої регуляції діяльності, а роль психологічної компетентності є тим більшою, чим більш творчою і складною є діяльність.

Прихильники системного підходу (В. Афанасьєв, Н. Блауберг, Т. Браже, М. Міншин, Дж. Равен, Г. Селевко, Г. Серіков, В. Третяченко, М. Чошанов, Е. Юдін) визначають компетентність як сукупність якостей особистості, а також знань, умінь і навичок, виділяючи при цьому когнітивний, діяльнісний та ціннісний компоненти. Цей підхід дає можливість

виявити інтегральні властивості компетентності, її якісні ознаки, що формують особливість об'єкта, структуру і спосіб узгодження зовнішніх та внутрішніх зв'язків, взаємодію компонентів і функцій, що зберігають систему як цілісне явище.

Згідно з аксіологічним підходом (К. Абульханова-Славська, В. Андрєєв, В. Воронцова, Б. Гершунський, Н. Двудічанська, О. Джалілова, В. Ісаєв, А. Кірьякова, Г. Мелекесов, В. Повзун, А. Полякова, В. Рибалка, Н. Розов, В. Сластьонін) основним критерієм компетентності є суспільна й особиста цінність виконуваної діяльності. Необхідний елемент соціокультурної компетентності – ціннісна складова компетентності, що виступає як мотиваційний чинник соціальної поведінки.

Висновки. Соціальна компетентність у науковій літературі досліджується з позицій когнітивного, феноменологічного, інформаційного, поведінкового, гуманістичного, генетичного, соціокультурного, процесуально-діяльнісного, функціонально-рівневого, синергетичного, акмеологічного, проблемно-орієнтованого, системного, аксіологічного підходів. Роботи зарубіжних фахівців орієнтовані більшою мірою на дослідження ролі компетентності в управлінні соціально-організаційними системами, виходячи з розгляду здібностей, установок, ролі та диспозиції суб'єктів активної життєдіяльності. У вітчизняній психології розглядаються переважно компоненти, критерії, ознаки та функції компетентності. Сучасна система освіти забезпечує розвиток соціальної компетентності в процесі здійснення комунікативної, навчальної та професійної діяльності, засвоєння безпосереднього соціального досвіду, а також у процесі формування прагнення та здатності людини до подальшого професійного й особистісного розвитку.

Література

1. Гончаров С. З. Социальная компетентность личности: сущность, структура, критерии, значение / С. З. Гончаров // Образование и наука. – 2004. – № 2 (26). – С. 3–19.
2. Гончарова-Горяньска М. Социальная компетентность: понятия, содержание, пути формирования в исследованиях зарубежных авторов / М. Гончарова-Горяньска // Родная школа. – 2004. – № 7–8. – С. 3–8.
3. Коблянская Е. В. Социальная компетентность / Е. В. Коблянская. – СПб. : СПбГУ, 1995. – 101 с.
4. Лепіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії / Л. Лепіхова // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 5–8.
5. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16–26.
6. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції / І. Тараненко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство. – К. : Контекст, 2000. – С. 37–40.

7. Трубочева С. В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. В. Трубочева // Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 53–58.

8. Хинш Р. Социальная компетенция. Практическое руководство по тренингу / Р. Хинш, С. Витманн. – Х. : Изд-во «Гуманитарный центр», 2005. – 192 с.

9. Wiemann J. Explication and test of a model communication competence / J. Wienmann // Human Communication Research. – 1977. – № 3. – P. 195–213.

Транслітерація

1. Goncharov S. Z. Social'naya kompetentnost' lichnosti: sushchnost', struktura, kriterii, znachenie / S. Z. Goncharov // Obrazovanie i nauka. – 2004. – № 2 (26). – С. 3–19.

2. Goncharova-Goryans'ka M. Social'naya kompetentnost': ponyatiya, sodержanie, puti formirovaniya v issledovaniyah zarubezhnyh avtorov / M. Goncharova-Goryans'ka // Rodnaya shkola. – 2004. – № 7–8. – С. 3–8.

3. Koblyanskaya E. V. Social'naya kompetentnost' / E. V. Koblyanskaya. – SPb. : SPbGU, 1995. – 101 s.

4. Lepihova L. Social'no-psihologichna kompetentnist' u psihologichnij vzaemodii / L. Lepihova // Vishcha osvita Ukraini. – 2004. – № 3. – С. 5–8.

5. Pometun O. I. Teoriya ta praktika poslidovnoi realizacii kompetentnogo pidhodu v dosvidi zarubizhnykh kraїн / O. I. Pometun. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16–26.

6. Taranenko I. Rozvitok zhittevoi kompetentnosti ta social'noi integracii / I. Taranenko // Kroki do kompetentnosti ta integracii v suspil'stvo. – К. : Kontekst, 2000. – С. 37–40.

7. Trubacheva S. V. Umovi realizacii kompetentnogo pidhodu v navchal'nomu procesi / S. V. Trubacheva // Kompetentnistnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta ukraїns'ki perspektivi. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 53–58.

8. Hinsh R. Social'naya kompetenciya. Prakticheskoe rukovodstvo po treningu / R. Hinsh, S. Vitmann. – Н. : Изд-во «Гуманитарный центр», 2005. – 192 с.

9. Wiemann J. Explication and test of a model communication competence / J. Wienmann // Human Communication Research. – 1977. – № 3. – P. 195–213.

Боярин Л.В., Жигаренко И.Е., Завацька Н.Є., Тоба М.В., Шаповалова В.А.

Теоретический анализ изучения проблемы социальной и психологической компетентности молодежи в межличностном общении

В статье проведен анализ подходов к проблеме социальной и коммуникативной компетентности молодежи в межличностном общении. Показано, что социальная компетентность в научной литературе исследуется с позиций когнитивного, феноменологического, информационного, поведенческого, гуманистического, генетического, социокультурного, процессуально-деятельностного, функционально-уровневого, синергетического,

акмеологического, проблемно-ориентированного, системного, аксиологического подходов. Отмечается, что работы зарубежных специалистов ориентированы в большей степени на исследование роли компетентности в управлении социально-организационными системами, исходя из рассмотрения способностей, установок, роли и диспозиции субъектов активной жизнедеятельности. Определено, что в отечественной психологии рассматриваются преимущественно компоненты, критерии, признаки и функции компетентности. Отмечается, что современная система образования обеспечивает развитие социальной компетентности в процессе осуществления коммуникативной, учебной и профессиональной деятельности, усвоения непосредственного социального опыта, а также в процессе формирования стремления и способности человека к дальнейшему профессиональному и личностному развитию.

Ключевые слова: личность, компетентность, социальная компетентность, коммуникативная компетентность, межличностное общение, молодежь.

Boyarin L.V., Zhigareno I.E., Zavatska N.E., Toba M.V., Shapovalova V.A.

Theoretical analysis of the study of social and psychological competence of youth in interpersonal communication

The article analyzes the approaches to the problem of social and communicative competence of youth in interpersonal communication. It is shown that social competence in the scientific literature is explored from the standpoint of cognitive, phenomenological, informational, behavioral, humanistic, genetic, sociocultural, process-activity, functional-level, synergetic, acmeological, problem-oriented, systematic, axiological approaches. It is noted that the work of foreign specialists are focused more on the role of competence in the management of socio-organizational systems, based on the consideration of the abilities, attitudes, roles and dispositions of subjects of active life. It is determined that in the domestic psychology the components, criteria, attributes and functions of competence are mainly considered. It is noted that the modern education system ensures the development of social competence in the process of communicative, educational and professional activities, the assimilation of direct social experience, as well as in the process of shaping the person's desire and ability to further professional and personal development.

Key words: *personality, competence, social competence, communicative competence, interpersonal communication, youth.*

Боярин Лілія Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області.

Жигаренко Ігор Євгенович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Тоба Маріанна Василівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Завацька Наталія Євгенівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк;

Шаповалова Валентина Андріївна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини та фізичного виховання Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

УДК 159.9

Борозенцева Т.В., Малюта А.Н., Приймакова Ю.А.

ПСИХОЛОГИЯ ИННОВАЦИЙ – СИСТЕМНЫЙ СРЕЗ

В статье рассмотрены базовые условия, повышающие эффективность инновационной деятельности в условиях кризисного характера социально-экономической ситуации в стране и сформулированы требования к субъекту деятельности, способствующие реализации инновационного подхода.

Ключевые слова: *цивилизационный уровень, интеграционные задачи, системная методология, инновация, организация мышления, творчество.*

Постановка проблемы. Ситуация в стране характеризуется сложностью во всех направлениях социально-экономической деятельности. При этом в социуме наблюдается усиление социально-психической напряженности как между отдельными группами людей, так и между целыми регионами.

Важнейшим условием возникновения инновации является способность индивида увидеть и оценить в целом существующее положение дел в конкретной ситуации, в конкретном виде деятельности, в конкретном производстве. Для того, чтобы такой процесс был осуществлен, естественно необходимо, кроме высокого профессионализма и понимания сути решаемых задач, специфическое видение, позволяющее увидеть проблему в целом, выделить имеющиеся в ней противоречия и найти способ их ликвидации.

Таким образом, снятие кризисных явлений в конкретной ситуации, связывает воедино социальную, психологическую, экономическую и конкретно практическую проблематику в единое целое, рассмотрение и анализ которого обуславливает включение в исследуемый процесс не только самого объекта, но и субъекта деятельности – человека, что должно сопровождаться учетом